

Forelesning 13: ELE 3729

Næringsstruktur og reguleringer

Joakim Blix Prestmo, 15. april 2021

Agenda

- Hva er næringsøkonomi
- Begrepene i næring, bransje og marked (19.1)
- Hvordan måle graden av markedsrett? (19.1)
- Virkninger av oljeinntekter på næringsstrukturen (19.2)
- Konkurransetilsynet (19.3)

Næringsøkonomi

- Def: «*Studiet av forhold og vilkår i de forskjellige virksomhetene som utgjør en økonomi*»
- Hvilke økonomiske vilkår må bedrifter forholde seg til
- Hvordan påvirker konkurransevilkårene bedriftene strategier og valg
- Hvorfor har vi den næringsstrukturen som vi har?
- Kan vi forklare dette med den samfunnsøkonomiske modellene våre?
- I næringsøkonomi studerer vi samspillet mellom bedriften og markedet

Begrepene: Næring, bransje og marked

- Næringer - inndeling etter virksomhetenes fellestrekk eller preg av likhet
- Standardiserte inndelinger: NACE - deler inn i ulike detaljeringsgrader
 - Standard for næringsgruppering<https://www.ssb.no/virksomheter-foretak-og-regnskap/nace> - SSB
- Tredeling: Primær-, sekundær- og tertiærnæringer
- Etter bruken av innsatsfaktorer: Arbeidsintensive næringer og kapitalintensive næringer
 - Kraftkrevende industri
- Etter grad av utenlandskonkurranse: Skjermet- og konkurranseutsattvirksomhet/sektor

Næringsøkonomi skal besvare:

- Produksjonssiden
 - Ressursbruk
 - Produksjonssprosessene
 - Størrelsesfordeling
 - Graden av horisontal og vertikal integrasjon
- Markedet
 - Graden av markedskonsentrasjon
 - Graden av produktdifferensiering
 - Etableringshindre
- Svært interessant, men krevende forskningsfelt blant annet fordi markedene og bedriftene er så ulike og preges av sære forhold

Bransjer

- Bransjer ligger mellom næring og marked.
 - Og gjerne på tvers av noen næringer
- Ikke alltid opplagt forskjell mellom bransje og næring, særlig når næringer kan deles opp i mindre grupper.

Marked

- Def: «En viss mengde **produkter**, en viss mengde **kjøpere** og en viss **mengde selgere** og et **geografisk** området og en **tidsbegrenset** periode hvor kjøpere og selgere kan «møtes» og **bestemme priser** på de forskjellige varene»
- Grenser for produsentenes virksomhet
- Konsentrasjon på tilbudssiden
- Graden av produktdifferensiering
- Mulighet for nyetablering

Konsentrasjonsmål - Herfindalindelsken og, C4 og C8

- Hvordan måle graden av markedskonsentrasjon: Hvor stor markedsrett har de største bedriftene i et marked avgjør i stor grad dette.

- $s_i = \frac{x_i}{x}$, mål for markedsandel

- Tre mål for dette

$$C_4 = s_1 + s_2 + s_3 + s_4$$
$$C_8 = s_1 + s_2 + s_3 + s_4 + s_5 + s_6 + s_7 + s_8$$
$$H = \sum_{i=1}^n (s_i)^2$$

- Hvis det er fullkommen konkurranse er $s_i = 0$, i så fall er alle indeksene lik 0
- Hvis $s_1 = 1$, så er alle indeksene lik 1, men det er færre enn hhv 4 og 8 bedrifter vil fortsatt indeksene C4 og C8 være lik 1

Forts...

- Regneeks:
 - Finn markedskonsentrasjonen for de tre målene hvis
 - $s_1 = \frac{1}{3}, s_2 = \frac{1}{4}, s_3 = \frac{1}{4}, s_4 = \frac{1}{12}, s_5 = \frac{1}{12}$
 - $s_1 = s_2 = \dots = s_{20} = \frac{1}{20}$
- Hvordan beskriver de ulike målene markedskonsentrasjonen i de to eksemplene?

Mål for markedsmakt

- Markedsmakt gir bedriftene mulighet til å øke prisen uten å miste alle kundene - bedriften kan påvirke markedsprisen selv
- Jo brattere etterspørselskurve dess mindre respons er det på kvantum av en endring i pris - dette kan sies å være en indikasjon på markedsmakt
- Jo brattere kurve, dess større er prispåslag, altså forskjell mellom pris p , og kostnad, c .
- Vi antar at det er n produsenter og at de har konstante grensekostnader, $c * x$.
- Den homogene varene selges til prisen p .
- Lernerindeksen er da summen av det relativt prispåslag hos hver enkelt bedrift vektet med dens markedsandel, s .

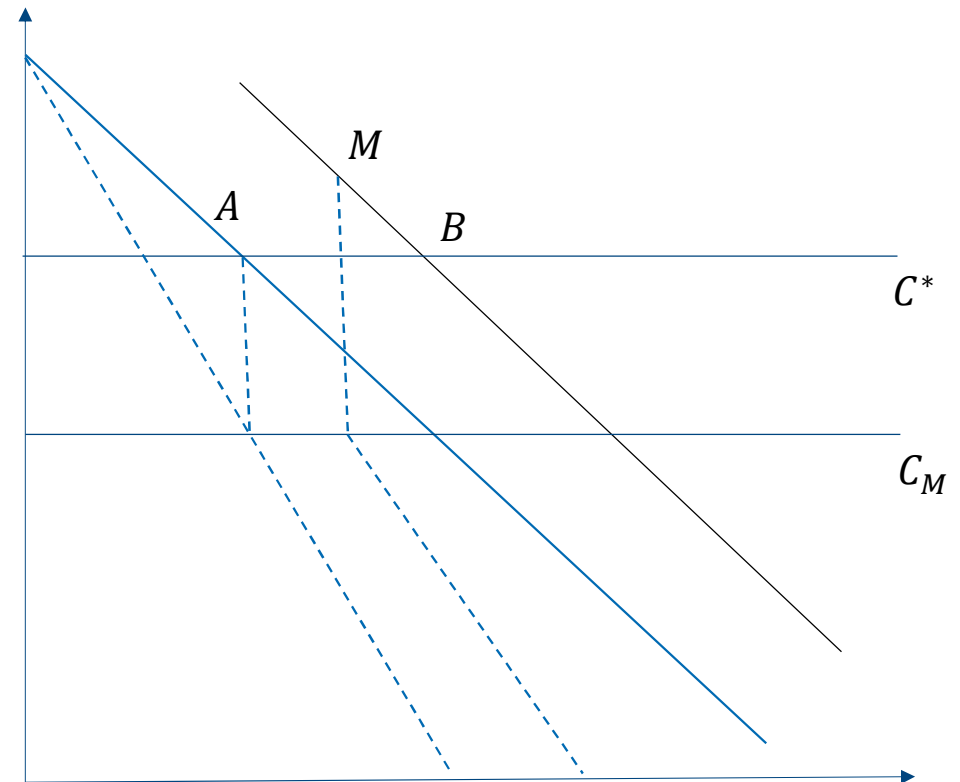
Lernerindeksen

$$L = \sum_{i=1}^n s_i \frac{p - c_i}{p}$$

- Det er altså ikke bare konsentrasjonsgraden som påvirker markedsmakten i markedet, men også hvor sterkt de ulike bedriftene kan påvirke prisene.
- Jo større markedsandel de bedriftene med høyt prispåslag dess høyere er Lernerindeksen
- Under FK-marked er $L=0$
- Regn ut Lernerindeksen (for eks 1) hvis de første to har relativ prispåslag, $\frac{p-c_i}{p} = \frac{120-100}{120}$, altså på 20 prosent og hvor resten har et påslag på 10 prosent. Sammenlign dette med en situasjon der alle har et påslag på 20 prosent

Hvordan finne ut om et marked er FK eller monopol?

- Det er først når etterspørselen skifter vi identifisere etterspørselskurven og markedstilpasningen

Virkninger av oljeinntekter på næringsstrukturen

- Hva er spesielt med petroleumsnæringen?
 - Transformerer oljeformue til finansformue
 - Oljen skapes ikke, den tilgjengeliggjøres
 - Høy lønnsomhet de siste 20-årene (med visse unntak)
 - Petroluemsskatt (totalt 78 prosent) - som gir høye inntekter til staten
 - Stor etterspørre av varer og tjenester - på det meste rundt 14 prosent av BNP (se Prestmo mfl. 2014)
- Det skapes altså økt etterspørsel direkte fra industrien, indirekte fra leverandører og gjennom statens bruk av oljeinntekter

Forts...

- Økt norsk etterspørsel påvirker ikke verdensmarkedspriser (for de fleste varer i alle fall)
- Men økt etterspørsel påvirker priser på innenlandske varer
- Hvilke mekanismer er i spill?
- Hvis vi ikke hadde eksportert oljen ville det gitt lite mening å utvinne oljen (da ville dette vært bortkastede ressurser siden vi ikke ville ha glede av denne)
- Eksport av olje gir oss valutainntekter. Hva kan de brukes til?
 - Kjøpe importvarer, kan ikke brukes til å kjøpe innenlandske varer
- Men høyere eksport av olje, gjør at vi ikke trenger å eksportere like mye av andre eksportvarer for å finansiere vår import

Konkurransetsatt sektors rolle

- Når vi får en valutagave/overraskende oljefunn og medfølgende oljeinntekter så kan vi bruke de til å øke vårt konsum.
- Hvordan vil vi fordele denne inntekten på skjermet sektor og konkurransetsatt sektor?
- **Merk:** Vi ser bort i fra at det kreves innsatsfaktorer å hente ut olje
- Vi har like mye arbeidskraft som før. Siden vi ikke trenger å produsere like mye eksportvarer etter valutagaven, kan vi redusere arbeidsinnsatsen i k-sektor. Dermed blir det mulig å øke produksjon i s-sektor.
- Det er naturlig å tenke seg at vi ikke redusere k-sektor produksjon like mye som valutagevinsten. Vi kan altså øke konsum av både s-sektor og k-sektor varer

Kostnadspress - hollandsk syke

- Frontfagsmodellen har sikret lik kostnadsutvikling i k-sektor og s-sektor
 - Oljenæringen har vært veldig lønnsom - det har gjort at de har hatt sterkere betalingsvillighet enn k-sektor. Dermed har lønninger økt mer i oljenæringen enn i de fleste andre næringer.
 - Samtidig har oljeinntekten økt etterspørselen etter s-sektorvarer. Dette tar ressurser fra k-sektor.
 - Petroleumsnæringen tar altså ressurser fra k-sektor. K-sektor blir dermed gradvis bygget ned. Dette kalles «hollandsk syke».
 - Dette er i utgangspunktet ikke et problem - dette er en ventet effekt av at vi utvinner olje
 - «Sykdomsforløpet» vil avhenge av hvor raskt utvinningen faller. Et kjapt bortfall er mer krevende å takle enn en gradvis utfasing av petroleumsvirksomheten
-

Konkurransetilsynet

- Skal sikre gode vilkår for næringsvirksomhet
- Skal sikre at aktørene ikke får for stor makt
- At selskaper ikke kan sikre seg markedsmakt gjennom oppkjøp
- At selskaper ikke samarbeider (kartellvirksomhet)
- Eks:
 - Bensinmarkedet vs asfaltmarkedet
 - Matvarebransjen
 - Sats/Elixia

Neste forelesning

- Konkurransetsetting
- Siste forelesning er 28. april: Kom med innspill til tema dere ønsker jeg skal dekke på oppsummeringsforelesningen
- PS! Jeg kommer til å lage en reprise av forelesningen av skatteøkonomi som ikke ble tatt opptak av

